

การประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ:
เครื่องมือเพื่อการพัฒนาองค์กร
The Integrity and Transparency Assessment of Government Agencies: A
Tool for Organizational Development

ธีรภัทร น่าบัณฑิต และ นิภาพรณ เจนสันติกุล*

Thiraphat Nabandit and Nipapan Jentsantikul

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

Faculty of Humanities and Social Science, Khon Kaen University

*Corresponding Author, Email: nipajen@kku.ac.th

Received 21/02/2025 | Revised 25/03/2025 | Accepted 25/03/2025

บทความวิชาการ (Academic Article)

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอความหมาย แนวคิดของการประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ (ITA) และวิเคราะห์ข้อดี ข้อเสียของการนำไปใช้ โดยรวบรวมข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการและทำการวิเคราะห์ข้อมูล ผลการวิเคราะห์ พบว่า การประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ เป็นเครื่องมือที่ใช้วัดความโปร่งใส ประสิทธิภาพในการทำงาน และการให้บริการของหน่วยงานภาครัฐต่อประชาชน โดยมีแนวคิดพื้นฐานภายใต้กรอบแนวคิดธรรมาภิบาล มีการเก็บข้อมูลจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายใน ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายนอก และการเปิดเผยข้อมูลสาธารณะ มีข้อดี คือ 1. ส่งเสริมให้เกิดการปฏิบัติงานที่ยึดหลักตามมาตรฐาน มีความโปร่งใส ปฏิบัติงานหรือดำเนินการตามขั้นตอนและระยะเวลาที่กำหนดไว้อย่างเคร่งครัด 2. มีคุณค่าเพื่อการป้องกัน และเตือนสติ รวมถึงสะท้อนภาพลักษณ์จากทัศนคติของบุคลากรและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายนอกที่มารับบริการ และข้อเสีย คือ 1. ความน่าเชื่อถือของข้อมูลที่ได้ 2. ขาดการปรับปรุงประเด็นตามข้อคำถาม 3. ไม่มีการนำข้อมูลที่ได้ไปใช้เพื่อการพัฒนาองค์กรอย่างเป็นระบบ

คำสำคัญ: คุณธรรม; ความโปร่งใส; หน่วยงานภาครัฐ; เครื่องมือเพื่อการพัฒนาองค์กร

Abstract

This academic article aims to present the meaning and concept of ethics and transparency assessment in government agency operations (ITA) and analyze the advantages and disadvantages of its use by collecting data from academic documents and analyzing the data. The analysis results found that ethics and transparency assessment in government agency operations is a tool used to measure transparency, work efficiency, and

service provision of government agencies to the public. The basic concept is based on the framework of good governance. Data is collected from internal stakeholders, external stakeholders, and public information disclosure. The advantages are: 1. It promotes work that adheres to standards, is transparent, and operates in accordance with the specified steps and timeframes strictly. 2. It is valuable for prevention and warning, as well as reflecting the image from the attitudes of personnel and external stakeholders who receive services. The disadvantages are 1. the reliability of the obtained data, 2. the lack of improvement of issues according to the questions, and 3. the obtained data is not used for systematic organizational development.

Keywords: Integrity; Transparency; Government Agency; Tool for Organizational Development

บทนำ

การประเมินคุณธรรมในการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐเริ่มมีมาตั้งแต่ปี 2552 ซึ่งจัดทำโดยสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) ซึ่งได้ต้นแบบมาจากแนวคิดและแนวทางในระบบประเมินคุณธรรม (Integrity Assessment: IA) ในการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐจากประเทศเกาหลีใต้ ภายใต้บันทึกข้อตกลงความร่วมมือ (MOU) ระหว่างสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติของประเทศไทยกับคณะกรรมการต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชันและสิทธิพลเมืองของประเทศเกาหลีใต้ (Anti-Corruption and Civil Rights Commission: ACRC) จึงได้เริ่มต้นออกแบบ พัฒนาระบบและกลไกการประเมินที่จะใช้เป็นเครื่องมือในการแก้ไขปัญหาการทุจริตในหน่วยงานของรัฐให้เกิดความโปร่งใส และได้มีการนำไปใช้อย่างเป็นทางการทั่วประเทศในปี 2558 (ศุภวัฒนากร วงศ์ธนวสุ และสุรียานนท์ พลสิม, 2562) ซึ่งเรียกเครื่องมือนี้ว่า “การประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ (Integrity and Transparency Assessment: ITA)” (ธีระพงศ์ มลิวัดย์, 2565) และในวันที่ 5 มกราคม 2559 คณะรัฐมนตรี (ครม.) ได้มีมติเห็นชอบให้ทุกหน่วยงานในภาครัฐเข้ารับการประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ (ITA) โดยกำหนดเป้าหมายคือผลการประเมิน ITA อยู่ในระดับสูง (หทัยพร อ้วนภักดี, 2563) โดยการประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ (ITA) เป็นส่วนหนึ่งในแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ประเด็นที่ 21 การต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบ (พ.ศ. 2561-2580) ซึ่งต่อมาเมื่อวันที่ 17 มกราคม 2566 คณะรัฐมนตรีได้มีมติเห็นชอบแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ (พ.ศ. 2566-2580) (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม) ที่เกี่ยวข้องกับการประเมิน ITA คือ ได้มีการเพิ่มเติมเป้าหมายระดับประเด็นที่ 21 การต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบ ภายในปี 2566-2570 ซึ่งเป็นระยะที่สองของแผนแม่บทฯ ได้กำหนดค่าเป้าหมายของตัวชี้วัดในหน่วยงานภาครัฐต้องมีผลการประเมิน ITA ผ่านเกณฑ์ 85 คะแนนไม่น้อยกว่าร้อยละ 100 และมีค่าคะแนนเฉลี่ยการประเมิน ITA ทุกหน่วยงานในประเทศไทยจะต้องได้คะแนนไม่ต่ำกว่า 89 คะแนน (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ, 2567)

ซึ่งเห็นได้ว่าการประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินการของหน่วยงานภาครัฐ (Integrity & Transparency Assessment: ITA) เป็นเครื่องมือในการพัฒนาองค์กร ซึ่งเป็นไปตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 มาตรา 65 ที่บัญญัติไว้ว่า รัฐพึงจัดให้มียุทธศาสตร์ชาติเป็นเป้าหมายการพัฒนา

ประเทศอย่างยั่งยืน ตามหลักธรรมาภิบาลเพื่อใช้เป็นกรอบในการจัดทำแผนต่าง ๆ ให้สอดคล้องและบูรณาการกันเพื่อให้เกิดเป็นพลังผลักดันร่วมกันไปสู่เป้าหมาย และเป็นไปตามยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 6 ยุทธศาสตร์ด้านการปรับสมดุลและพัฒนาระบบ การบริหารจัดการภาครัฐต่าง ๆ เพื่อให้ภาครัฐมีความโปร่งใส ปลอดภัยจากการทุจริตและประพฤติมิชอบ และสอดคล้องกับแผนป้องกันการปฏิรูปประเทศ 1) ด้านการป้องกันและเฝ้าระวัง 2) ด้านการป้องปราม การป้องกันและปราบปรามการทุจริตประพฤติมิชอบและการมีผลประโยชน์ทับซ้อนในภาครัฐทุกระดับ

จากความสำคัญข้างต้นเป็นที่มาของบทความวิชาการเรื่อง การประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ: เครื่องมือเพื่อการพัฒนาองค์กร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอความหมาย แนวคิดของการประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ (ITA) และวิเคราะห์ข้อดี ข้อเสียของการนำไปใช้ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

การประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสในหน่วยงานภาครัฐ: ความหมายและแนวคิด

สำนักป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน (2563) ได้ให้ความหมายของ ITA (Integrity and Transparency Assessment : ITA) เป็นการประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ เป็นเครื่องมือการประเมินเชิงบวกเพื่อเป็นมาตรการป้องกันการทุจริตและเป็นกลไกในการสร้างความตระหนักให้หน่วยงานภาครัฐมีการดำเนินงานอย่างโปร่งใสและมีคุณธรรม โดยมีทั้งหมด 10 ตัวชี้วัด ดังนี้

1. ตัวชี้วัดที่ 1 การปฏิบัติหน้าที่
2. ตัวชี้วัดที่ 2 การใช้งบประมาณ
3. ตัวชี้วัดที่ 3 การใช้อำนาจ
4. ตัวชี้วัดที่ 4 การใช้ทรัพย์สินของทางราชการ
5. ตัวชี้วัดที่ 5 การแก้ไขปัญหาการทุจริต
6. ตัวชี้วัดที่ 6 คุณภาพการดำเนินงาน
7. ตัวชี้วัดที่ 7 ประสิทธิภาพการสื่อสาร
8. ตัวชี้วัดที่ 8 การปรับปรุงระบบการทำงาน
9. ตัวชี้วัดที่ 9 การเปิดเผยข้อมูล
10. ตัวชี้วัดที่ 10 การป้องกันการทุจริต

สำนักงานป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (2567) ได้ให้ความหมายของการประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ หรือการประเมิน ITA ว่าเป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนนโยบายของรัฐเครื่องมือหนึ่ง โดยเป็นเครื่องมือในเชิงบวกที่มุ่งพัฒนาระบบราชการไทยในเชิงสร้างสรรค์มากกว่ามุ่งจับผิด เปรียบเสมือนเครื่องมือตรวจสอบสุขภาพองค์กรประจำปี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้หน่วยงานภาครัฐทั่วประเทศ สามารถนำไปใช้ปรับปรุงพัฒนาองค์กรให้มีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน การให้บริการ สามารถอำนวยความสะดวก และตอบสนองต่อประชาชนได้ดียิ่งขึ้น และเพื่อให้ทราบถึงช่องว่างของความไม่เป็นธรรมและความด้อยประสิทธิภาพ สำหรับนำไปจัดทำแนวทางมาตรการต่าง ๆ ในการป้องกันการทุจริตและประพฤติมิชอบในระบบราชการไทยต่อไป

สรุปได้ว่า การประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ หรือการประเมิน ITA เป็นเครื่องมือที่ใช้วัดความโปร่งใส ประสิทธิภาพในการทำงาน และการให้บริการของ

หน่วยงานภาครัฐต่อประชาชน เพื่อสะท้อนการดำเนินงานของหน่วยงานได้อย่างครอบคลุมและตรงจุด นำไปสู่การแก้ไขปรับปรุงและพัฒนาหน่วยงานให้ดียิ่งขึ้น และปราศจากการทุจริต

สำหรับแนวคิดของการประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ (ITA) การประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ (Integrity & Transparency Assessment : ITA) เป็นการประยุกต์แนวคิดของการประเมินคุณธรรมการดำเนินงาน (Integrity Assessment) ขององค์การต่างประเทศที่ประสบความสำเร็จ คือ องค์การต่อต้านการทุจริตและสิทธิพลเมือง (Anti-Corruption and Civil Rights Commission: ACRC) จากสาธารณรัฐเกาหลีและบูรณาการเข้ากับดัชนีวัดความโปร่งใสของสำนักงาน ป.ป.ช. โดยได้กำหนดเป็นกรอบแนวคิดการประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ และสังเคราะห์เป็นดัชนีหลักที่สำคัญและจำเป็นในการประเมิน โดยจำแนกดัชนีเป็นตัวชี้วัด ตัวชี้วัดย่อย ประเด็นในการสำรวจและแปลงไปสู่คำถามที่ใช้ในการสอบถามความคิดเห็นหรือรวบรวมจากข้อมูลเอกสาร/หลักฐานของหน่วยงาน (เบญจวรรณ นาคนาโส, 2561)

แนวคิดพื้นฐานของ ITA ได้รับการออกแบบขึ้นภายใต้กรอบแนวคิดธรรมาภิบาล (Good Governance) การเปิดเผยข้อมูลและการป้องกันการทุจริต การประเมิน ITA เป็นเครื่องมือที่มีการเก็บข้อมูลอย่างรอบด้านและหลายมิติ กำหนดระเบียบวิธีการประเมินผลที่เป็นไปตามหลักการทางสถิติและทางวิชาการ เพื่อให้ผลการประเมินสามารถสะท้อนสุขภาวะขององค์กรในด้านคุณธรรมและความโปร่งใสได้อย่างแท้จริง โดยมีการเก็บข้อมูลจาก 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 แบบวัดการรับรู้ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายใน (Integrity and Transparency Assessment) หรือแบบวัด IIT โดยเปิดโอกาสให้บุคลากรภาครัฐทุกระดับที่ปฏิบัติงานมาไม่น้อยกว่า 1 ปี ได้มีโอกาสสะท้อนและแสดงความคิดเห็นต่อคุณธรรมและความโปร่งใสของหน่วยงานตนเอง โดยสอบถามการรับรู้และความคิดเห็นใน 5 ตัวชี้วัด ได้แก่

ตัวชี้วัดที่ 1 การปฏิบัติหน้าที่

ตัวชี้วัดที่ 2 การใช้งบประมาณ

ตัวชี้วัดที่ 3 การใช้อำนาจ

ตัวชี้วัดที่ 4 การใช้ทรัพย์สินของราชการ

ตัวชี้วัดที่ 5 การแก้ไขปัญหาการทุจริต

ส่วนที่ 2 แบบวัดการรับรู้ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายนอก (External Integrity and Transparency Assessment) หรือแบบวัด EIT โดยเปิดโอกาสให้ผู้รับบริการหรือผู้มาติดต่อหน่วยงานภาครัฐในช่วงปีงบประมาณนั้น ๆ ได้มีโอกาสสะท้อนและแสดงความคิดเห็นต่อการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ โดยสอบถามการรับรู้และความคิดเห็นใน 3 ตัวชี้วัด ได้แก่

ตัวชี้วัดที่ 6 คุณภาพการดำเนินงาน

ตัวชี้วัดที่ 7 ประสิทธิภาพการสื่อสาร

ตัวชี้วัดที่ 8 การปรับปรุงระบบการทำงาน

ส่วนที่ 3 แบบวัดการเปิดเผยข้อมูลสาธารณะ (Open Data Integrity and Transparency Assessment) หรือแบบวัด OIT เป็นการตรวจสอบระดับการเปิดเผยข้อมูลของหน่วยงานภาครัฐที่เผยแพร่ไว้ทางหน้าเว็บไซต์หลักของหน่วยงาน แบ่งออกเป็น 2 ตัวชี้วัด ได้แก่

ตัวชี้วัดที่ 9 การเปิดเผยข้อมูล โดยมีตัวชี้วัดย่อย ได้แก่

ตัวชี้วัดย่อยที่ 9.1 ข้อมูลพื้นฐาน

ตัวชี้วัดย่อยที่ 9.2 การบริหารงานและการใช้จ่ายงบประมาณ

ตัวชี้วัดย่อยที่ 9.3 การจัดซื้อจัดจ้าง

ตัวชี้วัดย่อยที่ 9.4 การบริหารงานและพัฒนาทรัพยากรบุคคล

ตัวชี้วัดย่อยที่ 9.5 การส่งเสริมความโปร่งใส

ตัวชี้วัดที่ 10 การป้องกันการทุจริต มีตัวชี้วัดย่อย ได้แก่

ตัวชี้วัดย่อยที่ 10.1 การดำเนินการเพื่อป้องกันการทุจริตในประเด็นสินบน

ตัวชี้วัดย่อยที่ 10.2 การส่งเสริมคุณธรรมและความโปร่งใส

บทวิเคราะห์: ข้อดี ข้อเสียของการนำไปใช้ในหน่วยงานภาครัฐ

หน่วยงานภาครัฐเป็นรูปแบบโครงสร้างองค์การขนาดใหญ่ที่มีองค์ประกอบ คือ หลักลำดับชั้น (Hierarchy) ความสำนึกแห่งความรับผิดชอบ (Responsibility) หลักแห่งความสมเหตุสมผล (Rationality) หลักการมุ่งสู่ผลสำเร็จ (Achievement orientation) หลักการทำให้เกิดความแตกต่างหรือการมีความชำนาญเฉพาะด้าน (Specialization) หลักระเบียบวินัย (Discipline) และความเป็นวิชาชีพ (Professionalization) (สัญญา เคนาภูมิ, 2559) ด้วยองค์ประกอบที่มีความเป็นราชการ ความเป็นทางการ และมุ่งเน้นที่ผลประโยชน์สาธารณะของประชาชนทำให้การบริหารงานเป็นแบบเป็นทางการและมุ่งเน้นประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตามที่ผ่านมารัฐบาลได้กำหนดนโยบายมุ่งเน้นพัฒนาระบบราชการเพื่อให้หน่วยงานภาครัฐปรับปรุงการทำงานและยกระดับการบริหารและจัดการให้มีประสิทธิภาพ โดยมีการประเมินผลการปฏิบัติราชการตามหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี และมีการนำแนวคิดและเครื่องมือการบริหารและจัดการสมัยใหม่เข้ามาใช้ในภาครัฐภายใต้การประยุกต์ใช้จากหลักการบริหารของภาคธุรกิจ เช่น การบริหารเชิงยุทธศาสตร์ การลดขั้นตอนการทำงาน การประเมินความพึงพอใจ คำรับรองการปฏิบัติราชการ ให้หน่วยงานทำข้อเสนอการเปลี่ยนแปลงการบริหารความเสี่ยง การพัฒนาระบบสารสนเทศ เป็นต้น ทำให้ขีดความสามารถของภาครัฐมีระดับดีขึ้น (สรวิชัย เปรมชื่น, 2559) จึงมีการนำเครื่องมือการจัดการสมัยใหม่มาใช้ในระบบราชการ อาทิ การบริหารคุณภาพโดยรวม (Total Quality Management: TQM) Management by Objective (MBO) กระบวนการจัดการความรู้ (Knowledge Management) Balanced Scorecard (BSC) Objective and Key Results (OKRs) เป็นต้น ตลอดจนการพัฒนาด้านเทคโนโลยีเพื่อให้การบริการสาธารณะแก่ประชาชนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นองค์กรที่มีสมรรถนะสูง เป็นองค์กรที่มีทักษะมีความสามารถ โดดเด่น และมีประสิทธิภาพในการบริหารจัดการสูงรอบรู้เทคโนโลยี ทันท่องสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป และเป็นองค์กรที่พัฒนาอย่างรอบด้านและมีบุคลากรที่มีคุณภาพ สามารถสร้างสรรค์งานออกมาได้เหมาะสม และสามารถดำรงอยู่ได้ภายใต้การแข่งขันในสังคมอย่างยั่งยืน ซึ่งการพัฒนาดังกล่าวเป็นการใช้เครื่องมือการจัดการสมัยใหม่มุ่งเน้นให้องค์กรมีประสิทธิภาพ และสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้ อย่างไรก็ตามในการบริหารจัดการภาครัฐนอกจากการมุ่งเน้นประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพแล้วยังต้องคำนึงถึงมิติด้านคุณธรรม จริยธรรมประกอบด้วย เพื่อให้การให้บริการสาธารณะแก่ประชาชนเป็นไปอย่างเสมอภาค ทัวถึง และบุคลากรภาครัฐเป็นกลไกสำคัญที่ควรมีจริยธรรม จรรยาบรรณในการทำงาน ตามหลักธรรมาภิบาล โดยการประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ (Integrity and Transparency Assessment: ITA) ถือเป็นเครื่องมือการจัดการที่เข้ามาช่วยพัฒนาระบบราชการไทยในเชิงสร้างสรรค์มากกว่ามุ่งจับผิดเปรียบเสมือนเครื่องมือ ตรวจสอบสุขภาพองค์กรประจำปี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้หน่วยงานภาครัฐทั่ว

ประเทศได้รับทราบถึงสถานะและปัญหาการดำเนินงานด้านคุณธรรมและความโปร่งใสขององค์กร ผลการประเมินที่ได้จะช่วยให้หน่วยงาน ภาครัฐสามารถนำไปใช้ในการปรับปรุงพัฒนาองค์กรให้มีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน การให้บริการ สามารถอำนวยความสะดวก และตอบสนองต่อประชาชนได้ดียิ่งขึ้น ขณะเดียวกันการประเมิน ITA ยังเป็นเครื่องมือในการยกระดับมาตรฐานการดำเนินงานภาครัฐ และแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ประเด็นการต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบ ดังนั้น การประเมิน ITA จึงไม่ได้เป็นเพียงการประเมินคุณธรรมการดำเนินงาน การป้องกันการทุจริตในองค์กร และการเปิดเผยข้อมูลภาครัฐ แต่ยังเป็นการประเมินประสิทธิภาพการปฏิบัติงานและการให้บริการประชาชน เพื่อให้ทราบถึงช่องว่างของความไม่เป็นธรรมและความด้อยประสิทธิภาพ สำหรับนำไปจัดทำแนวทางมาตรการต่าง ๆ ในการป้องกันการทุจริตและประพฤติมิชอบในระบบราชการไทย (กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ, ม.ป.ป.)

สำหรับการนำการประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ (Integrity and Transparency Assessment: ITA) ไปใช้ พบว่ามีข้อดี ข้อเสีย แตกต่างกัน โดยข้อดี มีดังนี้

1. ส่งเสริมให้เกิดการปฏิบัติงานที่ยึดหลักตามมาตรฐาน มีความโปร่งใส ปฏิบัติงานหรือดำเนินการตามขั้นตอนและระยะเวลาที่กำหนดไว้อย่างเคร่งครัด และจะต้องเป็นไปอย่างเท่าเทียมกัน ไม่ว่าจะเป็นผู้มาติดต่อทั่วไปหรือผู้มาติดต่อที่รู้จักกันเป็นการส่วนตัวรวมไปถึงการปฏิบัติงานอย่างมุ่งมั่น เต็มความสามารถ และมีความรับผิดชอบต่องานในหน้าที่ ที่รับผิดชอบ ซึ่งล้วนถือเป็นลักษณะการปฏิบัติหน้าที่ในฐานะเจ้าหน้าที่ของรัฐอย่างมีคุณธรรม ซึ่งตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ฉบับปัจจุบัน บัญญัติ มาตรา 76 วรรค 3 ระบุว่า รัฐพึงจัดให้มีมาตรฐานทางจริยธรรมเพื่อให้หน่วยงานของรัฐใช้เป็นหลักในการกำหนดประมวลจริยธรรมสำหรับเจ้าหน้าที่ของรัฐในหน่วยงานนั้น ๆ ซึ่งต้องไม่ต่ำกว่ามาตรฐานทางจริยธรรมดังกล่าว” สะท้อนให้เห็นความมุ่งมั่นในการสร้างความเข้มแข็งของระบบคุณธรรมและจริยธรรม ด้วยการสร้างกลไกป้องกัน ตรวจสอบและจัดการทุจริตและประพฤติมิชอบที่เข้มงวด เต็ดขาด มิให้ผู้ใดในสวนราชการใช้อำนาจไปในทางที่ผิดเพื่อประโยชน์ของตนเองและพวกพ้อง มีการกำหนดมาตรการป้องกันและจัดการวิกฤติการณ์ของประเทศให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น (อัมพร อารงลักษณ์, 2565) จะเห็นได้ว่าการนำการประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ (Integrity and Transparency Assessment: ITA) ไปใช้มีส่วนในการส่งเสริมเรื่องคุณธรรม จริยธรรมของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ในขณะที่เดียวกันส่งเสริมให้การบริการสาธารณะของภาครัฐคำนึงถึงความเท่าเทียมกัน เช่น การจัดสวัสดิการที่คำนึงถึงความเสมอภาค เท่าเทียมกัน ดังที่นิภาพรรณ เจนสันติกุล (2565) ระบุว่า การดำเนินการรัฐสวัสดิการเป็นความพยายามในการสร้างความเสมอภาค เท่าเทียมกันของประชาชนทั้งในทางเศรษฐกิจ การได้รับบริการพื้นฐานจากรัฐและการครอบคลุมทางสังคมที่ประชาชนทุกคนในระบบสังคมมีสิทธิเท่าเทียมกันในการเข้าถึงและรับบริการจากรัฐ เป็นต้น

2. เป็นเครื่องมือที่ภาครัฐได้ออกแบบมาเพื่อใช้ประเมินการรับรู้คุณธรรมและความโปร่งใสขององค์กรภาครัฐ จึงมีคุณค่าเพื่อการป้องกัน และเตือนสติ รวมถึงสะท้อนภาพลักษณ์จากทัศนคติของบุคลากรและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายนอกที่มารับบริการ (กิริติกาญจน์ เจตน์ธนาพันธ์, รชิกา เอี่ยมเกิด และธีรพงษ์ บุญรักษา, 2566) โดยการรับรู้คุณธรรมและความโปร่งใสส่งผลต่อการใช้ดุลพินิจของเจ้าหน้าที่รัฐ ซึ่งการใช้อำนาจดุลพินิจทางกฎหมายของเจ้าหน้าที่ของรัฐในการกระทำการต่าง ๆ จะต้องดำเนินไปอย่างมีอิสระปราศจากการแทรกแซงใด ๆ มีความเป็นกลาง โปร่งใสเป็นธรรม มิได้กระทำการตามอำเภอใจ การใช้อำนาจดุลพินิจจึงต้องเป็นไปโดยชอบภายใต้กรอบของกฎหมายอย่างเหมาะสมและยุติธรรม (กาญจนา

สุชาบุรณ์, 2566) นำไปสู่การลดพฤติกรรมการทุจริตคอร์รัปชัน มุ่งเน้นการพัฒนาองค์กร ให้เกิดการใช้งบประมาณ ทรัพยากรทางการบริหารอย่างมีประสิทธิภาพ และคุ้มค่า

ข้อเสีย มีดังนี้

1. ความน่าเชื่อถือของข้อมูลที่ได้เนื่องจากใช้ “คนใน” ประเมิน ทำให้เกิดปัญหาความปลอดภัยของข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้ข้อมูลอาจกระทบต่อตำแหน่งหน้าที่การงาน เพราะการให้ข้อมูลผ่านแบบวัดการรับรู้ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายใน สำหรับข้อมูลที่มาจก “คนนอก” กำหนดให้หน่วยงานเป็นผู้คัดเลือก ดังนั้นอาจมีปัญหาเกี่ยวกับวิธีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างที่สามารถเป็นตัวแทนของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้จริง กระบวนการรวบรวมข้อมูลที่ยังมีความเสี่ยงต่อความโปร่งใส วิธีการประเมินที่ไม่สร้างความรู้สึกปลอดภัยต่อผู้ประเมิน (กิตติกาญจน์ เจตน์ธนานันท์, รัชกา เอี่ยมเกิด, ชีรพงษ์ บุญรักษา, 2566)

2. เครื่องมือการประเมิน ITA ใช้มาเป็นเวลาพอสมควรโดยยังไม่เคยมีการเปลี่ยนข้อคำถาม ทำให้หน่วยงานเกิดความคุ้นชิน สามารถเตรียมข้อมูลเพื่อตอบแบบประเมินได้ส่งผลให้หน่วยงานได้คะแนนสูงอย่างต่อเนื่อง โดยที่มิได้มีการพัฒนาและปรับปรุงประเด็นตามข้อคำถาม เนื่องจากบางประเด็นคำถามมีผู้มีส่วนได้เสียจำนวนมากเกี่ยวข้อง (คณะกรรมการกิจการรณรงค์การทุจริตตามรัฐธรรมนูญ วุฒิสภา, 2566) อย่างไรก็ตามในปี 2568 ทางสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ได้มีการปรับปรุงรายละเอียดการประเมินและข้อคำถามและตัวเลือกของแบบวัดการรับรู้ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายใน และแบบวัดการรับรู้ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายนอกและลดจำนวนข้อคำถามของแบบวัดการเปิดเผยข้อมูลสาธารณะ (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ, 2568)

3. หน่วยงานภาครัฐไม่มีการนำผลการประเมิน ITA ไปใช้ประโยชน์เพื่อตอบสนองความคาดหวังของสังคมให้เกิดประโยชน์และความคุ้มค่า ทั้งนี้ ที่ผ่านมามีหน่วยงานภาครัฐ ดำเนินการประเมิน ITA แล้วเสร็จ ส่วนใหญ่จะเพียงส่งผลการประเมินให้สำนักงาน ป.ป.ช. ดังนั้นหน่วยงานภาครัฐจึงมีทัศนคติบางส่วนว่า การประเมิน ITA เป็นการสร้างภาระงานให้เพิ่มมากขึ้น ขณะที่บางส่วนจะดำเนินการเพียงมุ่งหวังคะแนนที่สูง ทำให้กระบวนการประเมิน ITA ขาดการนำข้อมูลข้อบกพร่องของหน่วยงานมาปรับปรุงการบริหารองค์กร จึงต้องมีกระบวนการทบทวนทัศนคติของหน่วยงานภาครัฐว่า ผู้ใช้ประโยชน์จากการประเมิน ITA ต้องเป็นหน่วยงานภาครัฐ มิใช่สำนักงาน ป.ป.ช (คณะกรรมการกิจการรณรงค์การทุจริตตามรัฐธรรมนูญ วุฒิสภา, 2566)

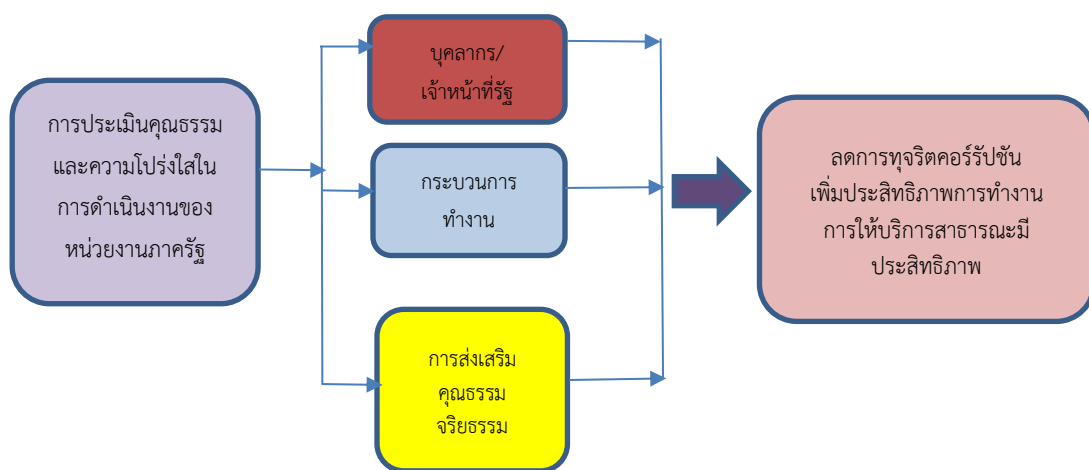
ดังนั้นเพื่อให้การดำเนินงานให้การประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐเกิดประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และเพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงในองค์กรให้เห็นได้อย่างชัดเจนและเป็นรูปธรรมตามเป้าหมายที่กำหนด หน่วยงานภาครัฐโดยผู้บริหารต้องมีการบริหารจัดการที่ดีและมีประสิทธิภาพ โดยเริ่มตั้งแต่การวางแผน ในการกำหนดเป้าหมาย ผู้รับผิดชอบแผนการดำเนินงาน ระยะเวลาแล้วเสร็จ มีการปฏิบัติงานตามแผนการดำเนินงานที่กำหนดไว้มีการตรวจสอบในการดำเนินงานว่าในแต่ละขั้นตอนนั้นเป็นไปตามเป้าหมาย มาตรฐานของแผนการดำเนินงานหรือไม่และมีการปรับปรุงหลังจากที่ได้รับทราบปัญหาและอุปสรรคจากการตรวจสอบการดำเนินงานดังกล่าวซึ่งการดำเนินงานทั้งหมดที่กล่าวมานั้น ถือเป็นการทำงานเพื่อให้เกิดคุณภาพตามวงจร PDCA (กุลพัทธ์ กุลชาติติติก, 2567)

บทสรุป

คุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ เป็นเรื่องที่สำคัญต่อการปฏิบัติงานในทุกองค์กร บุคลากรหน่วยงานภาครัฐจึงจำเป็นต้องมีการปลูกฝังเรื่องคุณธรรม จริยธรรมในการปฏิบัติงาน ซึ่งมีความเชื่อมโยงกับปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันที่มีมาอย่างยาวนานแม้ว่าประเทศไทยจะพยายามลดปัญหาดังกล่าวด้วยการสร้างกลไกและออกแบบมาตรการต่าง ๆ เพื่อกำกับเฝ้าระวังและมีการกำหนดบทลงโทษผู้ที่ประพฤติทุจริต แต่ปัญหาดังกล่าวก็ยังคงอยู่และมีรูปแบบที่ปรับเปลี่ยนไปเป็นแบบพลวัตการประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ จึงเป็นเครื่องมือเพื่อการพัฒนาองค์กรในการตรวจสอบสุขภาพองค์กรประจำปี สถานะขององค์กรว่ามีลักษณะเป็นอย่างไร เป็นการประเมินประสิทธิภาพการปฏิบัติราชการ การให้บริการและการยกระดับมาตรฐานการดำเนินงานภาครัฐ และเป็นการทำให้เกิดการเปิดเผยข้อมูลให้สาธารณชนทราบถึงผลการดำเนินงานขององค์กรของรัฐอย่างเป็นรูปธรรม

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้รับ

ในการพัฒนาองค์กร จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมียุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนาที่มีความเหมาะสมและสามารถลดข้อผิดพลาดการทำงานขององค์กรได้ การประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ (Integrity and Transparency Assessment: ITA) ถือเป็นเครื่องมือที่จัดการกระบวนการทำงานให้เป็นระบบ และมุ่งเน้นให้บุคลากร/เจ้าหน้าที่รัฐดำเนินการถูกต้องตามระเบียบข้อปฏิบัติขององค์กร เพื่อให้ระบบการทำงานมีมาตรฐาน ชัดเจน มีระบบระเบียบและขั้นตอนที่เหมาะสม มีการประเมินผล รวมถึงมีการแก้ไขข้อบกพร่องของการทำงานได้อย่างทันท่วงที ระบบการทำงานที่ดีนั้นจะทำให้องค์กรพัฒนาได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ซึ่งเครื่องมือดังกล่าวเป็นการป้องกันการทุจริตในองค์กรและการเปิดเผยข้อมูลภาครัฐ เป็นการเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน และทำให้การให้บริการสาธารณะมีประสิทธิภาพ สรุปดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ. (ม.ป.ป.). *ความเป็นมา*. สืบค้นเมื่อ 17 กรกฎาคม 2567, จาก <https://dsdw.go.th/ita/about>
- กาญจนา สุชาบุรณ์. (2566). แนวทางการใช้ดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ของรัฐภายใต้กรอบของกฎหมาย ศึกษากรณี มาตรการให้ความช่วยเหลือผู้ประกอบการในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019. *วารสารการเมือง การบริหาร และกฎหมาย*, 15(2), 1-19.
- กิริติกาญจน์ เจตน์ธนานันท์, รัชิกา เอี่ยมเกิด, อีระพงษ์ บุญรักษา. (2566). รุกเทาทัน ITA: เครื่องมือบริหารความเสี่ยงด้านการทุจริตขององค์กรภาครัฐไทย. *วารสารมหาวิทยาลัยคริสเตียน*, 29(4), 132-148.
- กุลพัทธ์ กุลชาติดีติก. (2567). การประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐด้วยวงจรคุณภาพ PDCA. *วารสารนวัตกรรมการจัดการศึกษาและการวิจัย*, 6(3), 567-578.
- คณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ. (2566). *ทำอย่างไรให้ ITA นำเชื่อถือเป็นที่ยอมรับของเจ้าหน้าที่รัฐและประชาชน*. กรุงเทพฯ: สำนักกรรมการกิจการ 2 สำนักงานเลขาธิการ วุฒิสภา.
- ธีระพงศ์ มลิวัลย์. (2565). การประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงานขององค์กรจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายนอก กรณีศึกษา สถาบันการเงินของรัฐ. *วารสารวิชาการและวิจัย มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*, 12(3), 197-210.
- นิภาพรณ เจนสันติกุล. (2565). รัฐสวัสดิการ: การนำไปปฏิบัติในบริบทสังคมไทยเพื่อความครอบคลุมทางสังคม. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มจร วิทยาเขตอีสาน*, 3(3), 20-37.
- เบญจวรรณ นาคนาโส. (2561). *การศึกษาผลการประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ (Integrity and Transparency Assessment : ITA) ของกรมปศุสัตว์*. สืบค้นเมื่อ 18 กรกฎาคม 2567, จาก <https://manage.dld.go.th/images/Other/ผลงานวิชาการ%20ITA.pdf>
- ศุภวัฒน์กร วงศ์ธนวิสุ และสุริยานนท์ พลสมิ. (2562). *ระบบการประเมินคุณธรรม ความโปร่งใสและธรรมาภิบาลของหน่วยงานภาครัฐ และเอกชนในเกาหลีใต้ มาเลเซีย และสิงคโปร์ (พิมพ์ครั้งที่ 1)*. ขอนแก่น: วิทยาลัยปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สรวิชญ์ เปรมชื่น. (2559). คุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐในระบบราชการไทย. *วารสารผู้ตรวจการแผ่นดิน*, 9(1), 37-57.
- สัญญา เคนาภูมิ. (2559). วิวัฒนาการของการบริหารจัดการภาคเอกชน: ทฤษฎีองค์การและการจัดการ. *วารสารรมยสาร*, 14 (2), 41-55.
- สำนักป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน. (2563). *ITA หรือการประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ*. สืบค้นเมื่อ 17 กรกฎาคม 2567, จาก https://www.amlo.go.th/acoc/uploads/content_attachfile/5ebcb34429cd8.pdf
- สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ. (2567). *คู่มือการประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567*. นนทบุรี: สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ.

- สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ. (2568). *คู่มือการประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2568*. กรุงเทพฯ: บริษัท กรังด์ปรีซ์ อินเตอร์เนชั่นแนล จำกัด (มหาชน).
- หทัยพร อ้วนภักดี. (2563). ผลการพัฒนาการประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ (ITA) โรงพยาบาลคำมวง อำเภอกำมวง จังหวัดกาฬสินธุ์ ปี 2560-2563. *วารสารอนามัยสิ่งแวดล้อม และสุขภาพชุมชน*, 5(3), 23-29.
- อัมพร อารังลักษณ์. (2565). การพัฒนาตัวชี้วัดคุณธรรมและจริยธรรมสำหรับองค์การภาครัฐไทย. *วารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์*, 7(1), 21-45.